

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

15
ДИНАРА
1952

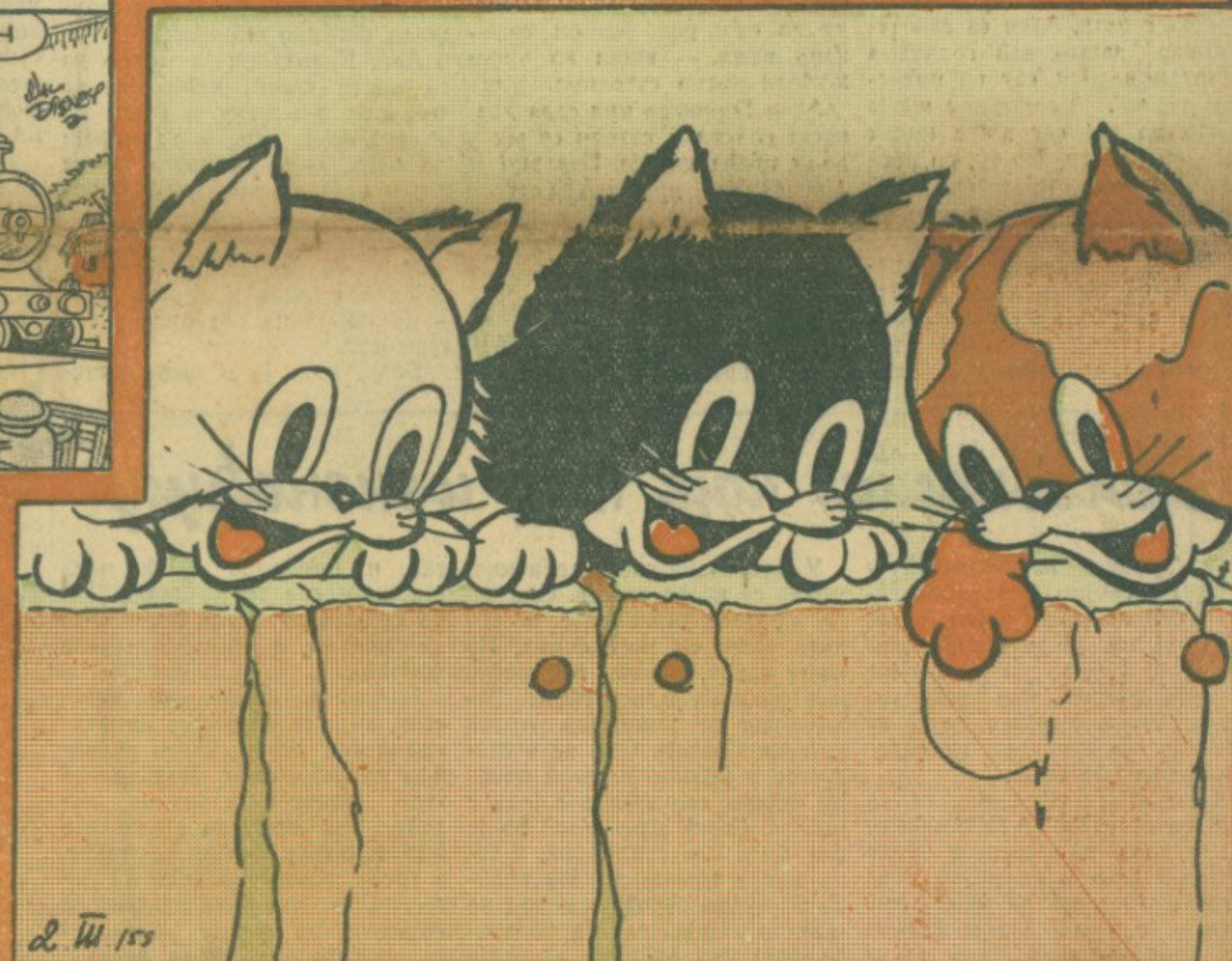
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVII — Број 205 — Субота, 3 децембар 1952

МНИЦЕН

У ЗЕМЉИ ПАТУЉАКА

2

МОРЕ ЈЕ ПРОВАЛИЛО БЕДЕМЕ...

Читаваог тог хладног зимског дана завихао је ветар дуж пуне плаже и преко насипа који је штитио малу пешчану долину на источној обали Енглеске и насеље коме су домаћи становници дали име „Мала Америка“. Када је дан почео да се повлачи пред тамом, која је, због наоблачености, тог дана наступила раније но обично, ветар се претворио у олују, а таласи које је он подизао све јаче су ударали у заштитни бедем.

У тој лепој, тихој долини јужно од Ханстентона живело је почетком 1953 године око сто педесет америчких породица, јер се недалеко од насеља налазила база 49-е америчке ваздухопловне дивизије. Био је 31 јануар, дан

исплате на аеродрому, и због тога је у насељу, и поред олује, било живо.

Наредник Килпатрик спремао се да после вечере оде са женом у биоскоп. Његов сусед Френк Фесит намеравао је да вече проведе у кући, са женом и деветогодишњом ћерком. И док је његова жена спремавала вечеру, богатију но обично јер се дан примања плате морао на неки начин издвојити од осталих, њихова ћерка Херијет седела је крај прозора и више слушала но гледала како се таласи, велики као планине, како се њој чинило, разбијају о насип.

Ноћ се била спустила и нико није приметно да су таласи почели да се преливају преко насипа, да се вода слива низ његову струму страну окренуту долини и да је на-

спина на неколико места попустило.

Наредник Килпатрик обачио се за излазак кад је кроз прозор своје собе видео како путем који пресеца долину тече мутна бујица.

— Море је провалило бедем! — довикнуо је он својој жени протрчавши према вратима, јер је његова прва мисао била да треба обавестити суседе о несрећи.

На отвореним вратима застао је један тренутак да би повратио дах који му је један налет ветра готово одузео и, стрчавши низ степенице, загазио у воду која се већ била разлила по његовом дворишту. Трчао је од куће до куће, дупао на врата и довикивао људима да се склањају. Али, ма колико да је брзо трчао, вода је била бржа. Када је изишао из своје куће, била је дубока свега два-три сантиметра, а сад му је већ сезала до чланака.

На другом крају насеља, ваздухопловни техничар Елвуд Диксон, приметивши да је насип попустио, пожурио је да жени и троје деце потрпа у кола и побегне испред поплаве. Али, вода је била бржа од њега и, дубока већ шездесет сантиметара, пресекала му је пут. Када је Килпатрик стигао до Диксонових, вода је већ била залила мотор на колима. Наредник је зграбио њихово двоје деце, Диксон је понео треће и тако су кренули друму који се већ претворио у мутну и брзу реку, која се, гонена ветром, ковитлаше. Срећом, пред њима се указала једна велика камена кућа, чија им је висока тераса пружила сигурно уточиште.

Али, Килпатрик је морао да се врати својој кући, где је био оставио жену и дете.

— Нећеш успети да дођеш до куће, — опомињали су га људи који су, као и Диксонови, потражили спас на истој тераси.

Али, он је ипак кренуо, а заједно с њим и Диксон, чија је породица сад била у сигурности.

Вода, која је и даље нади-

рала кроз проваљени бедем, била је достигла дубину од једног метра, а на местима где је бујица разровала песковито земљиште још много дубља. Килпатрик и његов друг, газећи по води и пливајући на местима где им је дно ишчезавало испод ногу, стигли су до једног каменог зида и попели се на њ. Али, готово у истом тренутку бујица је срушила зид, поневши двојицу људи са собом. Вода је достигла висину од сто и двадесет сантиметара...

Мала Херијет Фесит је видела кад је вода преплављала њихово двориште, али није схватила шта то значи.

— Мама, — обратила се она мајци — наше двориште се претворило у море.

Мери Фесит отворила је улазна врата и видела да вода већ запљускује највиши степеник. Не размишљајући много, загазила је у ледену воду и протрчала према најближој кући, у којој су живеле две старице — сестре. Дуго је дупала на њихова врата, али јој нико није одговорио. Старице, које су биле чврсто заспале, сутрадан су унели у списак настрадалих. Када је, борећи се с бујицом, стигла поново до своје куће, њен муж је стајао у води, држећи малу Херијет на раменима.

— Железнички насип! — довикнуо јој је и све троје кренуло је кроз усковитану воду. Стигли су до насипа у последњем тренутку, јер вода им је већ допирала до браде...

Двеста метара даље, у тамп густој као тесто, пливали су Килпатрик и Диксон против снажне струје. Најзад, успели су да допливају до Килпатрикове куће. Његова жена и дете, огрнути ћебадима, чували су на крову...

Кровови осталих кућа били су такође начинчани људима, женама и децом, који су дрхтали од зиме и дозивали у помоћ. Понекад би се зачуо јук: то је неко изгубио упориште под ногама и склизнуо с крова у воду која је стално расла...

Кад је вест о несрећи стигла на аеродром, сместа су образоване екипе за спасавање и камионима пребачене најближе што је било могуће поплављеном насељу. Кад су камиони кренули, ветар је дувао брзином од 130 миља на час. Први чамац за спасавање који је био спуштен у воду ветар је у истом тренутку одигао с воде, бацао га и разбио о једно дрво. Следећи, захваћен ветром, разлупао се о бетонски телеграфски стуб. Сви покушаји да се угроженим становницима помогне пропали су један за другим. Њихов положај постајао је

већ критичан кад је Рајс Леминг, двадесетогодишњи пилот, дошао на идеју да им пође у помоћ на нарочитом гуменом чамцу, какве авијатичари носе у својим авионима за случај несреће над морем. Док су двојица његових другова надувавали чамац, Леминг је обукао одело од непромочиве материје, које се такође може надувати као балон. Пребацивши уже од чамаца преко рамена, скочио је у ледену воду и почео да плива. У два маха ветар је подигао лаки чамац у ваздух као да је био обичан дечји замај. Једном је заједно с чапцем подигао из воде и одважност пилота и ударио њиме о зид једне порушене зграде. Ипак, Леминг је успео да доведе чамац до једне куће, где га је са стрепњом очекивало десет особа.

Три пута је Леминг поновио свој „пут“ и спасао двадесет особа и — једног пса. На повратку, његово балон-чамце је испунило

водом. Хладноћа му је готово кидала месо с костију, али је он и даље вукао чамац у коме је било седам особа. Да незгода буде већа, на двадесет метара од брадашца на којем је искрпавани спасени ухватио га је грч. Али, његови другови су скочили у воду и извукли на суво и њега и људе у чамцу.

У аеродромској амбуланци, у коју су га пренели, Леминг је преспаво четрнаест часова, а кад се пробудио рекли су му да је одликован највишим енглеским одликовањем за хероизам показан у мирно време. Исто одликовање добио је и Килпатрик.

Данас, у парку у Ханстентону стоји једноставна камена плоча са именима једанаест Американаца и шеснаест Енглеца који су те ноћи изгубили животе. Листа би сигурно била много дужа да није било Леминга, Килпатрика и других чија се имена и не знају, али чије је пожртвовање мноштво спасло живот.

ПРИЧА О ДВА ПРОНАЛАЗАЧА

Ланас се у свету производи челик одличног квалитета, али у време кад је почела производња то није било лако, јер нису постојала средства за то. У историји челика има доста прича о напорима појединаца да побољшају производњу. Тако се бича да је енглески сајница Бенџамин Хантсмен имао много муке да од слабог енглеског челика произведе казалеке за

своје сатове. Због тога је морао да купи руско или шведско гвожђе, које је било боље, али је увек мислио да и он произведе бољи челик. Једнога дана успео је да направи пећ у којој је био гвожђе и чисто га од разних примеса, па је тако дошао до бољег квалитета. Тајну свога рада је чувао, али узалуд. Прича се да је једне вечери, док је напољу владало невреме, неко закуцао на врата његове кућице. Сајница је отворио врата и пустио унутра неког просјака који је дрхтао од зиме. Дозволио му је да се огреје крај његове пећи, не слутећи никакво зло. Док је сајница спремао чорбу, просјак је седео крај пећи, грејао се, али и пажљиво гледао како се у њој лије гвожђе. Пошто се огрејао, он се захвалио домаћину и отишао. Уствари, то је био радник из једне друге ливнице гвожђа, који је одмах применно сајничин метод, па су по том методу у Енглеској почели многи да лију гвожђе.

Начин ливења гвожђа како

је радио сајница био је доста скуп, па се тако добијени челик могао употребити само за нешто специјално, као што су казалеке на сату. Метод ливења усавршио је Хенрик Корт, који је 1784 године пријавио свој патент за ливење челика.

Успех Кортовог система био је веома велик. Још пре него што је он пријавио патент, била је завршена борба Америке за отцепљење од Енглеске, па је после тог рата, једном приликом, лорд Шефилд духовито рекао: „Кортов проналазак доведе нам више користи него својих тринаест колонија.“ Ове речи су се и оствариле и Енглеска је више од 50 година сама искоришћавала Кортов проналазак.

Чим је доказана вредност овог проналазка, с Кортом се удружио благајник енглеског адмиралитета Абрахам Целико, који је имао добре везе с војском. Нова фирма добијала је велике поручбине, али је Целико убрзо умро, па се дознало да је сав његов уложени капитал уствари узет из благајне адмиралитета. Корт за то није био крив, али пошто је био Целиков ортак, то је и његов иметак заплењен. Одузет му је и патент, који је проценет на сто фунти, па су по њему почели да раде други набављачи енглеског адмиралитета. Сам Корт умро је у бедности.

Часовничар-аматер

Познато је да се дечаки заносе разним стварима. Неки воле да сакупљају птичја јаја или да се играју разбојњацима, а други да пуштају змајеве или да пецају. Међутим, један дечак из Ричмонда, Ален Барингер, воли да оправља часовнике, велике и мале, нарочито оне који се налазе на црквеним торњевима или на сахаткулама.

Једном, кад је Ален био болестан, отац му је дао некакав стари сат да се игра и отада, чим би угледао неки сат, дечак није имао мира. Уколико је сат старији и тежи за оправку, утолико му се више свиђа. Прешлог лета, Ален се заинтересовао зашто већ годинама не ради велики сат на црквеном торњу. Свештеник му је рекао да тај сат више никад неће ни радити, јер би, по процени, оправка стајала око 2.000 долара. Тада се Ален одлучио да га сам оправки. Целог месеца августа, сваке суботе, пењао се на торањ висок 39 метара и скидао, чисто и враћао натраг комад по комад компликованог механизма. И једне

суботе ујутру, овај сат, који је био постављен још 1885, проградно је поново после једанаест година. Затим је оправки сат на хотелу у центру града, према коме су сви грађани дотеривали своје сатове. Прешлог децембра оправки је и сат на градској кули, управо шест сатова, јер је кула била шестоугаона. Пречник сата износио је преко шест метара, а дужа казалека имала је 1.80 метара. Према прорачуну, оправка је требало да стаје неколико хиљада долара, али је то Ален све преко распуста бесплатно урадио. Он неће уопште да прими никакву награду за свој рад, јер он то — како каже — врши из чисте љубави према сатовима.

Ален Барингер има сада дванаест година и сатови су му и даље права манија. Недавно је Национално друштво за сатове дозвољало дечаку у Вашингтону, где је обилазио Поморску опсерваторију, која има огромну научну збирку сатова, највећу у САД. Том приликом примио га је и председник Ајзенхауер.

Способности које нас изненађују

Мрави нас изненађују својим способностима. Они праве вртове, држе домаће животиње, жаљу жито и музу „краве“. Кад треба доћи до шљива, у стању су да са владају све препреке, ма колико тешке оне биле.

Неки човек опкладио се са својим суседом да ће оставити намршнице непокривене пуну недељу дана и да мрави неће успети да дођу до њих. Напуну је ведро водом, ставио на воду дашчицу, тако да је била опкољена водом са свих страна, и онда је причврстио за дно ведра. На дашчицу је ставио неколико колача и ливцу ведра премазао лепком за инсекте. По завршеном послу дивно се свом делу, уверен да ће колачи остати недирнути. Утолико веће било је његово изненађење кад је кроз недељу дана нашао колаче потпуно прекривене мравима. Мрави су стигли у дупој поворци до ивице ведра. Први су наишли на лепак и налепли се, док су остали прешли преко њихових тела и стигли до воде. Воду мрави не воле, али ипак су нашли начина да и ту препреку савладају. Довели су ситне делиће травчица и коре дрвета и направили неку врету моста између „обале“ и „острва“ на коме су се налазили колачи. Други мрави били су још довитљивији. Попели су се на таванику, дошли до места које се налазило тачно изнад дашчице с колачима, а онда се пустили и — пали тачно на колаче.

Мрави много воле сунце. Они се труде да уклоне све биљчице које бацају сенку на мравњак. То чине на тај начин што загризу стабљичку и на то место пуне своју мрављу киселину. Она нагриза стабљичку, тако да се биљчица ускоро осуши и падне.

У односу на своју величину, мрави су праве атлете. Они могу да носе терет који је 400 пута тежи од њих самих. На нашу срећу, мрави су ретко кад тежи од једног грама. Занимљиви су такозвани мрави са сунцобраном. Они су у стању да у једном једином походу обрсте све лишће с једног дрвета. Сваки мрав носи по је дан лист, као сунцобран, и тако иду у мравњак. Ма колико то чудно звучало, мрави не једу то лишће, већ га употребљавају као ђубриво за своје подземне „вртове“. Да би боље послужило својој сврси,

они га претходно сажваћу, а затим њиме ђубре земљиште на коме гаје гљиве, које им служе као искључива храна.

Извршена је и оваква проба досетљивости мрави. Око конопца којим је једно багремено дрво било везано за зид и који је служио мравима као мост, омотан је лепак за инсекте који се не суши на ваздуху у дужини од 15 сантиметара. Међутим, сутрадан су мрави мирно прелазили преко конопца, као и раније. Чим је први мрав нашао на лепак, почели су остали да доносе зрна пена.

ска и комадиће лишћа и да стављају све то на лепак. Тако су ускоро могли несметано да прелазе и преко тог дела конопца.

Енглески природњак Хингстон, који је годинама проучавао живот мрави, извео је једног следећи опит. Поделу је тело једног скакавца на три дела, при чему је други део био двоструко већи од првог, а трећи двоструко већи од другог. Сва три дела оставио је недалеко од једног мравњачка. Четрдесет минута касније пребројао је мраве који су се налазили око појединих делова.

Код првог дела било је 28 мрави, код другог 44, а код трећег 89, тј. број мрави оловарао је терету који је требао пренети.

Има укупно око 2500 врста мрави. Има их свуда, на свим географским ширинама и дужинама: у дунгама, пустињама, па чак и на Хималајима. По свом изгледу и величини те се врсте међусобно знатно разликују, али за све њих је заједничко да имају дубок смисао за организацију и за савлађивање препрека.

НЕ ПОЗНАЈЕМО СОПСТВЕНИ ГЛАС

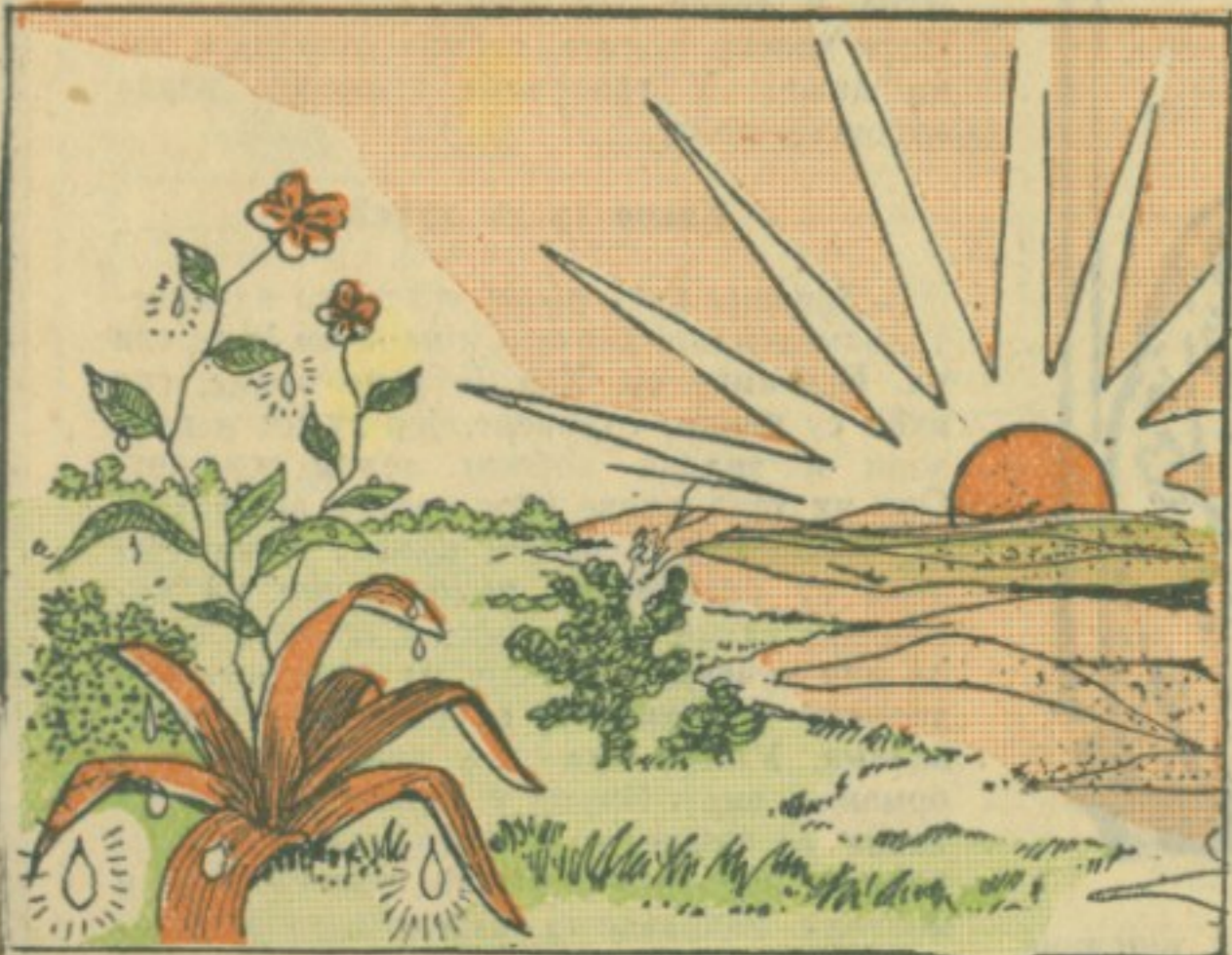
Кад човек преко магнетофонске траке или грамофонске плоче први пут чује свој глас, он му се чини необичан и готово туђ, али ће зато јасно разазнати глас сваког од својих пријатеља. Решење загонетке је у томе што људи свој глас не чују само ушима. Кад човек говори и пева, његова лобања постаје резонантни простор и због тих трептаја, које одлично чује, сопствени глас му друкчије звучи. Кад чврсто запуши уши, да не може чути никакав спољни звук, и тада тихо прошапће неколико речи, он те речи сасвим јасно чује. Притом звук не допире кроз ушну шкољку у остале органе чула слуха, него искључиво путем трептаја у лобањи.

СПАСОНОСНА РОСА

Професор биологије у Каркуру, у Палестини, имао је обичај да с батериском лампом у руци ноћу обилази поља и да загледа у биљке. Људи су се чудили овом обичају професора Дивдеванија, а још да су знали да он испитује искључиво капљице росе, њихово чуђење свакако би било много веће. Међутим, професор се ни на кога није обзирао. Рад на овоме почео је 1930 године, настављао га је из дана у дан и недавно је доживео признање светских научника.

Као што је познато, биљке не упијају влагу само путем корена, већ и кроз лишће. Ако се два листа краставца ставе у две чаше, од којих је једна покривена а друга непокривена, сутрадан ће се установити да је лист у затвореној чаши увео услед недостатка влаге, док је други свеж и чврст.

Професор Дивдевани ископао је ров поред низа разних садница и посматрао је њихово корење. Једног јутра, након кише у том делу Палестине није месец дана падала, он је на једном корену запазио капљицу воде. Касније, научник је

закључио да биљке, кад се напију воде преко лишћа, снабдевају околну земљу вишком своје влаге, а да је, кад им затреба, доново увлаче у себе. Он је такође установио да постоје три врсте росе, које се могу разликовати и голим оком, и открио начин на који се роса распростире у извесним крајевима Палестине.

Добро, може се неко запитати, зар је све то толико важно и чему то користи?

Па ипак, истраживања израелског професора Дивдеванија необично су важна за борбу против пустиња и неплодног земљишта уопште, које све више потискује плодне површине наше земље. Јер, тачно је утврђено да ће се многи плодни предели претворити у пустиш ако поред кише изостане и роса, или ако у њима буде расло такво биље коме роса није довољна за одржавање у животу. А да би се предузела офанзива против неплодног тла, данас је потребно испитати врсту росе која се на њега слуша, затим само земљиште, топлоту ваздуха итд. Чим се добију резултати, није тешко одабрати биљку која одговара не само земљиним условима, већ и врсти росе и топлоти, условима од којих зависи њен живот. Метод израелског професора омогућује да се пустиње нападну на месту које је најслабије брањено.

Енглеz Бекер утврдио је да је у последње време Сахара напредовала 50 километара на југ, и то на фронту широког 3.000 километара, што значи да је покорила неких 150.000 квадратних километара плодне површине. УНЕСКО је 1954 године дошао до закључка да индиска пустиња Рацпутана наставља да се шири. У Совјетском Савезу установљено је да је 30 милиона квадратних метара црнице за релативно кратко време уступило место пешчари. У Сједињеним Америчким Државама и на другим континентима догађају се слични случајеви.

У последње време многи стручњаци за испитивање тла кренули су у напад на освајање плодних површина. С обзиром на то да се човечанство брзо увећава, потребно је што хитније зауставити ширење пустиња. И не само то. Треба постојеће пустиње преобразити у пашњаке и оранице. Уствари, савремени научници прегли су да „окају грехе својих предака“.

На Леванту је пустошење плодног тла започело још 3.000 година пре наше ере, а можда и раније. Ту где је човек стварао прау културу, прво је започео да сече шуму. С Леванта су египатски фараони добијали ораховину, кипарис, четинаре и кедровину. И Феничани и Грци набављали су тамо дрвну грађу за своје бродове. Доцније, производња грнчарије и топлење металних руда тражили су све више дрвета за гориво. А оно што су поштедели људи, довршила су многобројна стада коза.

Земљу између Феникије и Палестине утабале су ноге путника који су се кретали између Европе, Азије и Африке. Преко ње су протутњали многи ратови. Од почетка наше ере на том простору јављају се Римљани, Арапи, европски крсташа, Турци и Наполеоновни војници. За израду колица и кућа, за вагру, за прављење оружја — требало је доста дрвета. Тако се, лагано али сигурно, утирао пут пустињама.

Зелени шумски појасеви, који су покривали брда у свим пределима Средоземља, прикупљали су влагу неопходну за живот биља. Прва последица уништавања шума показала се у промени климе, која је у тим областима постала сува и топлија. Незнање с једне стране и небрига с друге, учинили су да су оголеде велике површине. Оног дана кад је пустиња створена, она је наставила да пустоши сама, јер јој човекова помоћ више није била потребна.

Теориски закључци и практично искуство које је професор Дивдевани успешно применио на појединим теренима у Палестини, наишли су на опште одобравање научника. Испитивање росе показало се корисно. Неке земље већ примењују Дивдеванијев метод, који је и ван Палестине дао добре резултате.

WALT DISNEY'S МАЗА И СКИТНИЦА ПО ПРИКИ УОРДАТРИНА

ЧУДНО! АЛ' ПРВИ ПУТ И ЈА ЖЕЛИМ ДА НОСИМ ОГРЛИЦУ... ДА ПРИПАДАМ ЉУДИМА КАО И МАЗА...

ЗОРА ДРУГОГ ДАНА ЗАТЕКЛА ЈЕ ЉУЂУ СПРЕМНОГ ДА НАПУСТИ МАЗИНУ КУКУ... НИКО ЈОШ НИЈЕ УСТАО... ЧАК НИ МАЗА! ВРЕ-МЕ ЈЕ ДА СЕ ЧИСТИМ!

СВЕ ЈЕ У РЕДУ! ЗА МАЗУ И ЊЕНЕ ГОСПОДАРЕ... ЗА ШЕКА И КЛЕМПУ... А ЈА, СКИТНИЦА УБОГИ ВРАКАМ СЕ СВОЈИМ СОКАЦИМА!

АКО ЖЕЛИШ ДА ОДЕШ, ЈА ТЕ НЕ МОГУ НИЧИМ ЗАДРЖАТИ! АЛИ, ПРЕ НО ШТО КРЕНЕШ... ДА ТИ НЕШТО ПОКАЖЕМ!

ГЛЕ! ШТА ТО ВИДИМ?

ИЗГЛЕДА КАО ДА СЕ СПРЕМАШ ДА КРЕНЕШ! А ЈА САМ ВЕРОВАО ДА ЂЕМО ПОСТАТИ ДОБРИ ПРИЈАТЕЉИ!

ДОСТА СИ БИО БЕГАР... БЕЗ ПОРОДИЦЕ... БЕЗ ОГРЛИЦЕ! ДОШЛО ЈЕ ВРЕМЕ ДА ДОНЕСЕШ ЈЕДНУ ВАЖНУ ОДЛУКУ!

МИ ЖЕЛИМО ДА ТИ ПРИПАДАМО... И ЖЕЛИМО ДА ТИ ПРИПАДАШ НАМА... МИЛИ, И БЕБИ, И МЕНИ... И МАЗИ! ШТА КАЖЕШ НА ОВО, МОМЧЕ?

ШТА ЂЕ ЉУЂА ОДЛУЧИТИ?

ДА ИМАМ ДОМ И ПОРОДИЦУ... МИЛИ ШИРОКЕ СЛОБОДНЕ СОКАКЕ...

СВРШИЊЕ СЕ

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Разни називи за Пастира

Пастир или чобанин је човек који паз и чува стоку на паши. Ова имена (пастир и чобанин) су општа, али према врсти животиња које пастир чува он се још назива и: овчар, козар, кобилар, крвар, волар, свињар, крдар, тучар (чувар тука — ћурки), планинар итд.

грла одрасле и по неколико стотина комада ситне стоке. На непрегледним пашњацима Јужне Америке један пастир чува по хиљаду и више грла крупне стоке, а у Аустралији и по неколико хиљада оваца.

Раније су се у нашим планинама читава племена бавила пастирским послом и по извесним особинама она су личила на праве номаде. Та племена би се с пролећа (април) удружила у такозвана бачила (удружења), чији се чланови још од давнина познају, и то познанство се преносило у племенима с колена на колена. По прастарим обичајима и неписаним законима, племена су искористишавала простране сузати на Шар-Планини, Зеленогори, Маглићу, Динари и Велебиту. На тим суватима она су напасала стоку и заједнички сабирала сточне производе: вуну, козмет, млеко, а млечне производе: сир, кајмак и масло продавала за заједнички рачун. Крајем јула бачила би се растурила, пошто би племена обрачунала приходе и поделила производе и новац.

Код нас је од раније био обичај да један пастир у равници чува обично око 50—60

па би се свако племе са својим стадом разишло по равницама и искористишавало га за свој рачун.

КАКВА ЈЕ ТО НАУКА БИОГЕОГРАФИЈА?

Биогеографија, хорологија, је наука која испитује распрострањење биљака (фитогеографија) и животиња (зоогеографија) и његове узроке. Фактори који условљавају распростирање живих бића на земљи деловали су непрекидно у прошлости а делују и у садашњости. Отуд је слика живог света једне области резултат дужег историског развјетка, а одржава се под утицајем садашњих фактора.

Ко су биле Матаруге?

Матаруге су веома старо племе, које се помиње око 1318 до 1398 у околини Грахова, у Црној Гори. Име Матаруге није српског порекла, а постанак му се различно тумачи. По мишљењу стручњака, Матаруге су биле мешавина балканских староседелаци и старих Срба. Осим у поделила производе и новац, Грахову, Матаруге су некада

КАКВИ СУ ТО ВОКЛИСКИ ИЗВОРИ?

Воклиски извори је назив за јака вреда у кршу. То име добио је по оваквим врелима која се налазе у области Воклиз, у Француској.

БАНАНА — САВРШЕНА НАМИРНИЦА

Од свег воћа и других намирница, зрела банана има највише корисних састојака.

Ка су биле Матаруге?

живеле и у другим крајевима Црне Горе и Херцеговине. Било их је и у племенима старе Црне Горе: Кривошијама, Бањанима, Пиви и Дробњаку. Народ за њих тамо прича да је то био „стари свијет“, „стари народ“. Честа су тамо, као и другим нашим крајевима, породична и топографска имена изведена од овог назива.

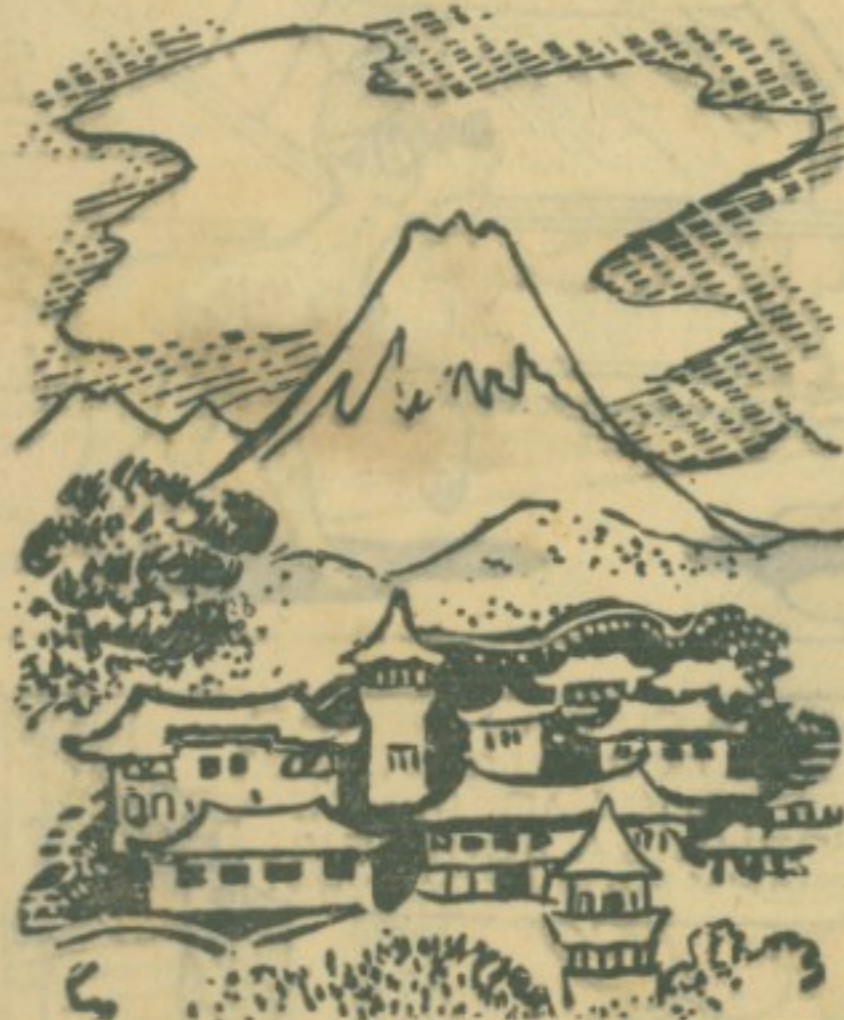
Галерија КОПИНА и МОРА

Јапан и Јапанци

Још у правна времена људи су тежили да сазнају нешто о даљим земљама, а поготову о онима које се, како се каже у народним причама, налазе „иза седам гора, иза седам мора“. Па и код данашњих људи постоји та жеља, а нарочито — што је и разумљиво — код млађих људи. Овде ћемо у облику разговора и у кратким цртама испричати нешто о једној таквој далекој земљи: о Јапану. Да почнемо.

Колики је Јапан и какво је земљиште?

— Данашњи Јапан сачињавају четири велика острва: Нипон (називају га још и Хондо или Хоншу), који заузима простор од 230.000 квадратних километара, затим

Хокаидо или Јесо (78.000), Шикоку (18.000) и Киушју (40.000). Поред ових великих острва, Јапану припада и 528 мањих. Површина свих острва износи 368.000 квадратних километара, а на њима живи око 83 милиона становника. Јапанска острва добрим делом позната су, поред осталог, и по својим вулканима и земљотресима. Има 58 живих вулкана, а око 134 нису активни, иако није сигурно да и они изнепада не прораде, јер је било таквих случајева. У многим кратерима мртвих вулкана налазе се бистра језера, а неки су веома пространа, као што је случај с кратером вулкана Асо, на острву Киушју. Тај кратер дуг је 24, а широк 16 километара. На њему се налази 11 села, у којима живи око 50.000 становника. Стотину километара далеко од Токија налази се вулкан Фуџијама, висок 3.778 метара, а то је и највиши врх Јапана. Јапанци га називају „светом гором“, а последњи пут он је избацивао лаву 1707 године. Први помен о земљотресима у Јапану потиче из 416 године наше ере, а досад их је јачих било

око 2.000. Ситних је било далеко више. Највећи земљотрес догодио се 1 септембра 1823 године. Тада је погинуло 150.000 људи, срушено 500.000 кућа, а Токиј и Јокохама били су опустошени. Кад настану земљотреси, у Јапану се јављају и велики морски таласи — тсунами. Један тсунами, 1896 године, оштетио је обалу на просто, од 400 километара и том приликом страдало је око 27.000 људи. Јапан је махом планинска земља, јер на равнице отпада свега око једна седмнина целокупне његове површине. Те равнице углавном су мале и све заједно заузимају простор од 23.650 квадратних километара. Иначе, земљиште Јапана веома је живописно. Клима до острва Јеса (Хокаидо) супротна је и с великим падавинама, а на северу умерено континентална. Реке су кратког тока, пуне брзака и водопада, неподесне за пловидбу, а има и доста вештачких канала. Најдужа река је Шинаногава (369 километара). Има много језера, а највеће је Бива-Језеро (675 км²). Реке и канали имају велики значај за привреду Јапана. Тако се помоћу њих транспортује дрво, служе за добијање електричне енергије, а значајни су и за исхрану становништва. Главни град Јапана је Токио, који има око 4,5 милиона становника. Он је политички, културни и економски центар ове земље.

Чиме се бави становништво и у чему је богатство земље?

— Како у ком крају, јер то зависи од климе: од других природних услова, али,

углавном, занимање становништва је рационална земљорадња (градичарска). Главни пољопривредни производ је пиринач, а он је у исто време и главна храна Јапанаца. Јапан је богат шумама. Тамо расту: бамбус, камфорово дрво, палме, камелије. Становништво се много бави риболовом, нарочито на мору. Постоји доста солана. Гаји се чај, шећерна трска, памук, дуван; има банана, поморанџи, јабука, бресака, лимунова, трешања, дудова; посвећује се

велика пажња поврћу, а има и пшенице, ражи, јечма, хељде, слатког кромпира итд. Од руда има доста угља, бабра, злата и других. Све је то условидо веома јаку и разноврсну индустрију, нарочито тежку, али је и дака индустрија доста развијена, као и занатство. Захваљујући својој разумејој обали, Јапан има доста лука. Развијена је бродоградња. Железничка мрежа веома је разграната.

Шта једу Јапанци?

— Огроман део становништва, с нашег гледишта, живи готово без хлеба, меса, млека, сира, бутера, кобасица, сланине и других месних производа. Главна храна је кувани пиринач, а уз њу, али не увек, кувана или пржена риба, сојино зрно које се справља на разне начине, затим разне друго поврће. Често Јапанци кувани пиринач предју чајем, а ретко једу јаја и месо. У Јапану се годишње по становнику просечно потроши три килограма меса, а у Европи педесет. Риба и поврће прже се на уљу. Масноће се просечно потроши на

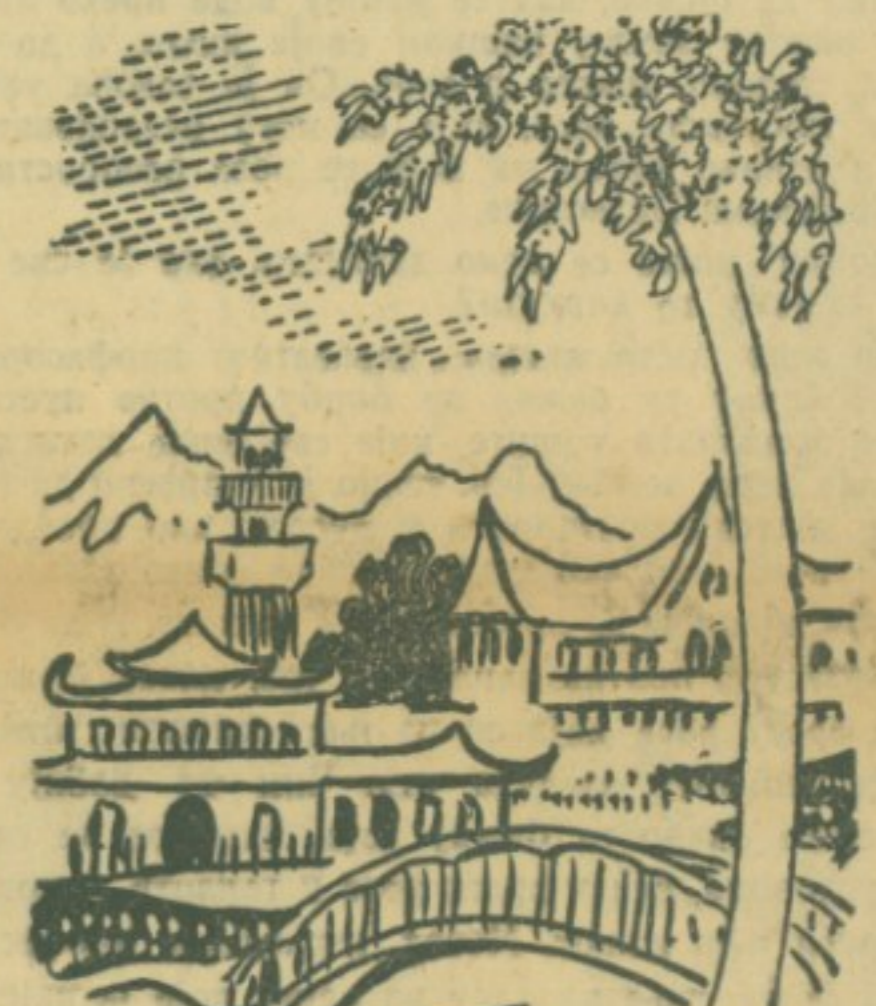
годину по становнику један килограм (њу углавном дају риба или биље), док се у Европи троши просечно 20 килограма. Њихово омиљено пиће прави се од пиринча. Сиромашнији и рибе једу мало, а сељаци у планинским крајевима мешају пиринач с просом или јечмом. У Јапану се, захваљујући рационалној обради земље, са једног хектара прехрани исти број становника као у Европи са пет хектара.

Како се облаче Јапанци и Јапанке?

— Одећа праве углавном од памучних тканина. Вунене су скупе, јер се вуна увози. Позната је њихова одећа кимоно, који се за лето прави од памука, а за зиму од свиле. На седма често носе огртаче од пиринчане сламе. И рубље праве од памука и свиле. Претежно иду гологлави. Носе дрвене цокуле, сламне сандале и тако даље. У градовима углавном влада европска мода.

Какве су им куће?

— Јапанци куће праве углавном од дрвета, бамбуса или хартије, а кров им је од сламе. Привремене су. Кад је лепо време, све куће су широко отворене, јер су им и прозори и зидови добрим делом помични. Они их тако праве због честих земљотреса. Намештаја у нашем смислу нема. Подови су прекривени покривачима од пиринчане сламе. Једу с малих столова, седећи или мучећи, а спавају на памучним мадрацима и покривају се памучним покривачима. Ујутру све што треба спреме у ормане у зиду. Иначе, у Јапану има и кућа какве се праве у осталим скандинавским градовима, нарочито у Токију, где су куће и мостови направљени већином од армираног бетона.

И ЈЕДНО И ДРУГО — УГЉЕНИК

Невероватно али истинито: графит у оловци и дијамант имају исти хемиски састав.

МОТОРНЕ СМУЧКЕ

Службеници установе Воде и шума у САД снабдеће се смучкама које ће на свом задњем делу имати мотор од две коњске снаге. Мотор ће покретати ланац помоћу кога ће се без напора савлађивати снежне површине до нагиба од

МАЛЕ ЗАНИМИВОСТИ

35 степени. Моторне смучке прелазе десет километара на час, а у току једног дана троше највише четири и по литра течног горива.

КАДА КИША ПАДА 364 ДАНА У ГОДИНИ

На северу Парагваја, недалеко од бразилијанске границе, у области у којој се река Рио Парана рачва у двадесет кракова, пада највише кише на свету. Према подацима парагвајске метеоролошке службе, у овом крају сваке године киша пада 364 до 365 дана, што значи да су само један или два дана у години без кише. Сунце у том делу слива реке Рио Парана највећа је реткост.

„НАЈЛЕПША, АЛИ НАЈТЕЖА ВРСТА ЛОВА“

Вребање је начин лова при коме ловац настоји да се при-

краде дивљачи, да је изблиза осмотри и убије. Оно се убраја у најлепше, али и у најтеже врсте лова. Ловац мора да има довољан ветар и да добро познаје терен и живот дивљачи коју треба да надмудри. У ту сврху искоришћују се разна средства да би се заварала дивљач, као што су, рецимо, разноврсна вабила.

КАРНАУБА

Карнауба је врста воска који се добија у облику љускица с лишћа бразилијанске воштане палме. Има високу тачку топљења (80—91°). Употребљава се за очвршћавање пчелињег воска, церезина и парафина. Иначе, то је најбоља сировина за израду масти за обућу и паркет.

ОДБРАНА ОД АЈКУЛА

Пронађено је средство којим се пливач може одбранити од ајкула. Оно је начињено по угледу на природна средства којима се бране лигњи и хотботнице у сличним случајевима. То средство се састоји од неке кристалне материје у једној кесици. Кад се кесица вуче кроз воду, кристали се раств-

рају и испуштају црн облак оштра укуса, који заслепује ајкулу и њену рибу-водина.

МАЈМУН СПАСАО УТОПЉЕНИКА

Недавно је Индијанка Коала Чима пролазила крај реке Падјасами, недалеко од места Читракута, у Боливији. У нарамку је носила двогодишње дете. У једном тренутку она се оклизнула, па јој је дете испало из наручја право у реку и убрзо потонуло. Преплашена мајка скочила је за њим, али се и сама једва спасла из водене бујице. Док се борила с таласима с високог дрвета крај обале скочио је један мајмун и почео да рони у мутној води. После два до три минута он је изнео онесвесно дете на обалу и оставио га крај ногу мајке, а сам је исто тако брзо нестао као што се и појавио; изгубио се у крошњи лиснатог дрвећа.

ПО ЧЕМУ СУ ЈАБУКЕ БУДИМКЕ ДОБИЛЕ ИМЕ?

Будимка је једна од најраспрострањенијих јабука у Србији. То име добила је по старој жупи Будимља, где је доносена још у доба Немањиних. Стабло будимке је бујно, стиже на род доцкан, али је веома родно. Плод је средње величине. Љуска му је танка, глатка, жућкаста и нешто румена. Добро се може чувати за зиму. После Првог светског рата највише је гајена у ужичком крају и око Чачка.

РАКЕТА — ИГРАЧКА ЗА ДЕЦУ

У низу нових играчака за децу, једна америчка фабрика израдила је минијатуру ракете, која помоћу воденог млаза може да се испне на висину од 90 метара.

У индиској држави Гудерату, на полуострву које плаве гадаси Индиског Океана, подигнут је крајем 15 века утврђени град Диву или Див. Основао га је мелек Ас или мелек Јаша како га зову савременици, — заповедник морнарице гудератске државе и султанов наместник у њеним приморским областима. Град је подигао на свом зијамету (феудалном поседу) и он му је био господар. Утврдио га је јаким зидовима, уредио пространу луку и изградио јаку трговачку морнарицу. Поносни и богати град Див био је средиште трговине између Индије и западног света — „лука за Руме или Европљане“. У његовим предграђима становали су многобројни трговци; са марањских било је неколико стотина. Неколико лука, одређених само за трговачку морнарицу, било је увек пуно бродова: европских галија, кинеских цуника, округлих лађа с Малајског Архипелага и брањених једрилица. Према предању, које су забележили дубровачки историчари, овамо су долазили и дубровачки трговачки галијуни.

Под заштитом градских кула и утврда и моћних бедема, у Диву се неколико деценија одвијала жива трговина између Истока и Запада. Он је постао један од најбогатијих градова на индиским обалама. Велики португалски песник Камосен називао га је „славни и охоли Див“. У то време овај град је био познат и под именом Новолака Див, тј. „град девет милиона“, јер је толико за један дан у Диву убирано царине (посебно реис Индија су називали лака или тк).

Мелек Јаша, поред морнарице, држао је и јаку копнену

ГРАД МЕЛЕКА ЈАШЕ

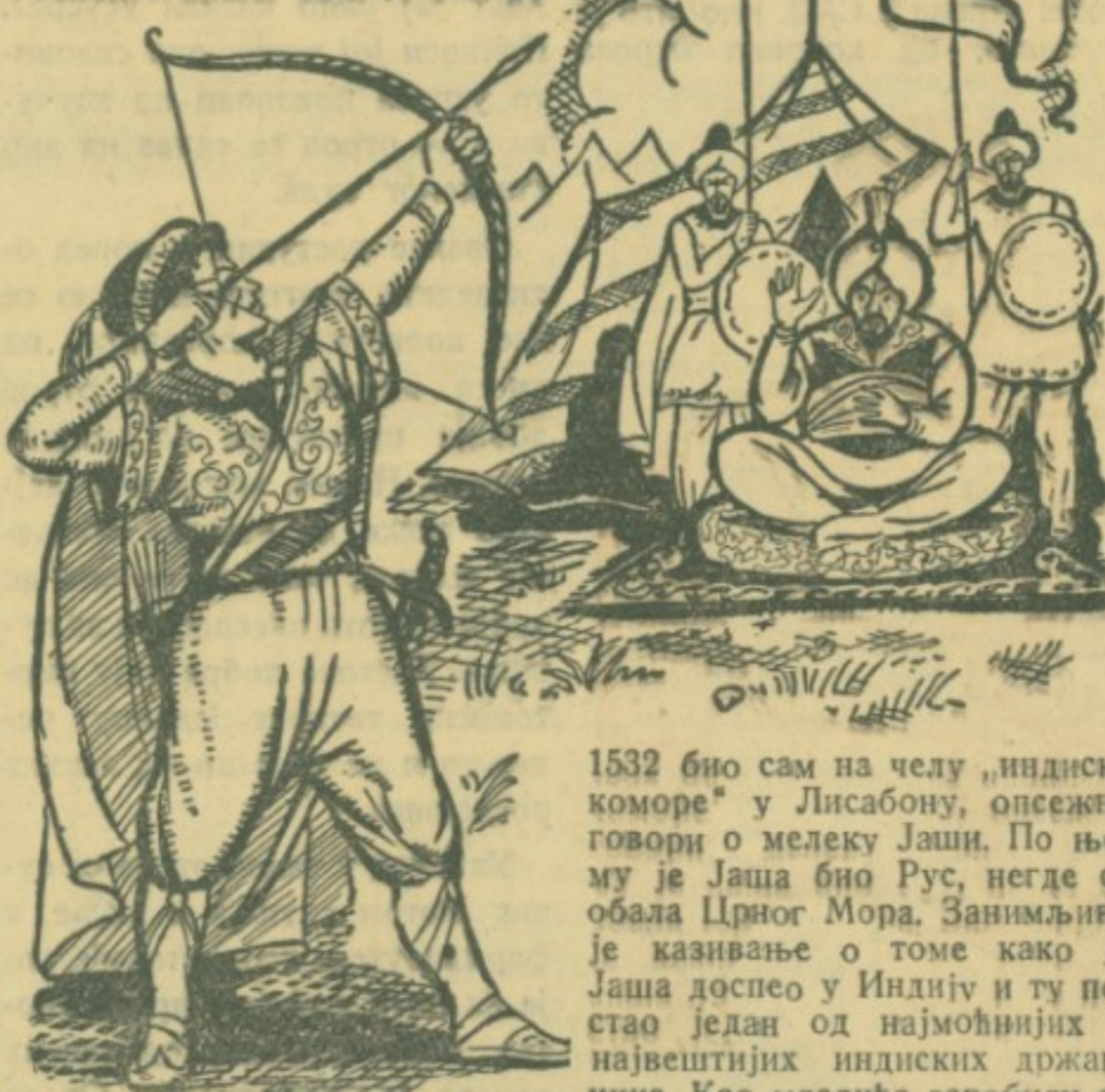
војску. У њој је било најмиле са свих страна муслиманског света, нарочито некадашњих робова који су примили ислам. Савремени извори помињу да је мелек Јаша држао у својој служби и велик број храбрих људи пореклом из Славоније. Свакако да су то били Срби или Хрвати, који су доживели исту судбину као и њихов моћни господар мелек Јаша. У једном португалском спису помињу се два чувена „славонска“ тополива која је унајмио господар Дива да му лију нарочите топове. А на једном броду који су Португалци заробили код Дива нађено је и „славонских књига“. Биле су то сигурно књиге са обала Јадранског Мора, које су крајем 15 века биле изложене турским и арапским гусарским походима. Тај налаз уједно показује да је и на бродовима мелек Јаше било људи који су заробљени на далеком јадранском обалама и коначно доспели у његову морнарицу.

Град Див и његов господар постали су славни широм индиских мора у време кад је Португалија почела своје велике поморске походе и заснивала своју колонијалну моћ. Чувени морепловац Васко де Гама савременик је мелек Јаше и кроз неколико година повезао је њихово деловање. Васко де Гама настао је да освоји град Див, а мелек Јаша да га одбрани и да сачува независност града и гудератске државе. Крајем 15 века Португалци су освојили један део обале на западу Индије. Тако

су постали господари богатих градова, али циљ им је био славни Див. Пуне три деценије мелек Јаша је спретно и успешно задржавао продор португалске освајачке бујице у богате пределе Гудерата. Побеђивао је Португалце у поморским биткама и успео да их дипломатским акцијама одврати од њихових намера. Но сио се и с „великим адмиралом индиских мора“, славним поморцем Васком де Гамом, који је умро не остваривши жељу да освоји овај „поносни и охоли град“. Годину дана по сле њега умро је и мелек Јаша (1526). Његовом смрћу почиње и пад гудератске државе; унутарњи раздор, крваве борбе за султански престо и продор Португалаца. Град Див држао се још десет година и тада га Португалци коначно заузеше. Његова слава је потамнела и никад се више није уздигао до ње моћи и богатства као за време мелек Јаше.

Мелек Ас или Јаша био је и савременицима загонетна личност. Многи су настојали да објасне његово порекло. Португалски хроничари, који га највише и помињу, сматрају сви од реда да је он словенског порекла, а тако и арапски и турски. Један пратилац Васка де Гама назива га Русом, док други, опет, кажу да је из „славонске земље“. Дубровачки историчар Лукаревић помиње „вицекрача“ државе Гудерата или Камбоје у Индији коме је име Вакомо Раусе, Јаков Дубровчанин. Тај Јаков да је из дубровачког Приморја и

да су га као младина заробили арапски гусари, продали као роба и он је чудноватим стицајем прилика стигао чак до Индије. Господар Дива, који је био ме-

лек, војвода и наместник гудератског султана, себе је називао Јаша, а тако га називају и савременици. Индијац није био нити је пореклом припадао муслиманском свету. Казивање да је Словен потиче од њега самога.

Чувени португалски историчар Јован Барос, који је по службеним изворима описао откриће пута у Индију и године

1532 био сам на челу „индиске коморе“ у Лисабону, опсежно говори о мелеку Јашу. По њему је Јаша био Рус, негде са обала Црног Мора. Занимљиво је казивање о томе како је Јаша доспео у Индију и ту постао један од најмоћнијих и највештјих индиских државника. Као младина заробљен је у Турци, прича Барос, и одвезен га у Цариград, где га је купио један трговац који се спремао на пут за Алеп и Басру. На путу су караван напали разбојници. Мелек Ас, који се тада звао само Јаша, био је храбар младина и одличан стрелац, — као да је срастао са стрелом и луком, прича Барос. Својом храброшћу и јунаштвом он је успео да уз по-

моћ другова растера разбојнике и спасе живот своје господару. Кад је трговац са својим караваном стигао у град Ормуз, који је био у поседу гудератског султана Махмуда, он поклати Јашу султану, као своју највећу драгоценост. Једном у рату Јаша је седео пред султана испред дивног и скупоценог шатора. Један орао, који је кружио високо изнад њих, спусти се стрелицама и опогани шатор, па се опет диже у вис. — „Све бих дао ономе ко би ми с неба скинуо ту гадну птичурину“ — викне султан. Јаша тада затегне лук, оштрим оком одмери правац и одапне стрелу. После неколико тренутака орао се стрмоглави и паде недалеко од султановог шатора. Одушевљени султан даде Јашу слободу и богато га обдари.

Тако је Јаша почео свој успон и он убрзо постаде султанов мелек, војвода и наместник. Султан му је даровао као зијамет гудератско полуострво, где су биле и рушевине старог града Дива. На тим рушевинама Јаша је подигао нов град, сјајан и величанствен, најбогатији у држави гудератској и најславнији на западним обалама Индије. Јаша је био, вели Барос, mudar и вешт државник. У борби против Португалаца он је успео да и после смрти султана Махмуда сачува јединство Гудерата и да својим угледом засени његове слабе наследнике. Али, с нестанком мелек Јаше не стало је и славе његовог највешћег животног дела, а убрзо и саме гудератске државе. Све луке на западној обали Индије пале су у руке Португалаца и гудератска држава потиснута је с морских обала.

Биљке које једу мрву и лову рибу

један метар. Морска анемона живи усамљено и споро се креће помоћу једног великог пипка, који јој истовремено служи као ослонац. Своју жртву убија одмах, а затим је вари у желуцу који јој истовремено служи и као срце.

Према причањима многих истраживача и сведочанствима научника из прошлог века, у дивљим тропским крајевима постоје још много опасније сувоземне биљке-месождери. Индијанци из слива Амазона са ужасом причају о „цвету смрти“, чудовишној биљци у облику бурета, која је у стању да прогута и свари живог човека. Исто тако је страшно и дрво-змија са Мадагаскара, које је претстављало до те мере предмет страхопоштовања урођеника да су му сваке године приносили на жртву најлепшу девојку. Свечаност жртвовања одигривала се праћена очајним крицима чланова целог племена. Пошто се девојка остави у подножју дрвета-змије, оно повине своје влажне и љигаве пипке према њој, „њуши“ је неко време, а затим је неочекивано шчепа у свој гвоздени загрљај и сву је изломи. Ово крвочочно дрво данас вероват-

но више не постоји. Упркос причама многих истраживача и путника који су обилазили дивље области Мадагаскара, научници нису потврдили његово постојање. Ипак, урођеници сматрају дрво-змију за своју светињу и легенда о њему преноси се с колена на колена.

Мада постојање дрвета-змије научно није потврђено, у тропским крајевима се и данас у великом броју налазе биљке месождери које једу мање животиње. Међу њима је најпознатија дрозера. На сваком листу ове биљке, која живи у планинским крајевима, налази се око 200 ситних длачица које потсећају на пипке морске сасе. Дрозера вешто хвата и за свега 20 минута свари најкручније инсекте, мање птице и сисаре. Лишће дрозере је тако осетљиво да она опажа присуство страног тела — неке длачице или зрна песка — које је тешко свега хиљадити деомлиграма. Научници су приметили да дрозера, кад на извесној удаљености осети мирис живог меса, почне да лучи сокове, слично псу или којој другој животињи. Дрозери је испитивао још Дарвин и приметио да је она у стању да за два дана свари већи комад меса који се стави на њен лист.

Једна од најопаснијих познатих биљка-месождера је утрикалија, која хвата мање животиње, гуши их и мрви, али се њима не храни. То је биљка која убија „из задовољства“.

Почело је то с мрквом. Продавци су приметили да потрошачи много више воле када се у конзерви налазе мркве исте дужице и облика и када у средини наранџастог прстена није жути, већ такође наранџаста купала. Једнобојна мрква, која је исте боје споља као и изнутра, оставља много лепши утисак и више се тражи. Зато су се стручњаци запитали може ли се на неки начин утицати на ово поврће.

Откако је света и века мркве су разне облика, а у средини су бледожуте боје. Да би им се променио уобичајени изглед, требало је пронаћи неког „мађионичара“ у повртарству.

Млади Шкотланђанин Френк Катбертсон, кад је чуо какви се захтеви постављају, прионио је на посао. Он је већ био успео да створи нове врсте цвећа, али још никада није покушавао да преиначава поврће. Да би произвео мркву чије

„Мађионичар“ за поврће

„срце“ има боју наранџе, требало је прво наћи мркву с таквом особином, то јест — говорећи језиком стручњака, — која има наранџасту крв. Катбертсон и његов колега Волтер Никсон морали су да пронађу на хиљаде мрки да би открили једну која одговара потребним условима. Затим, да би дознали какво је срце у биљке, а да је притом не зауставе у растању, дошли су на мисао да у сваки корен завуку танку стаклену цев. Кад год би се кроз цевчицу указало тамније срце, они би ту биљку пресадили, обележили и чекали да она изабаци семе. Од тог семна би добили нове биљке, стрпљиво би пратили њихов развој, испитивали им срце, пресађивали их... и тај досадни посао продужавао се из године у годину.

За осам година два агронома произвели су на милионе примерака мркве. Најзад је Катбертсон у свом огледном врту успео да добије десет примерака у којима жуто ткиво уопште није постојало, већ су сви примерци имали дивну наранџасту боју.

Но, догодило се и један други случај. На пијацима је уочено да домаћице радије купују цвеклу чија је унутрашњост потпуно црвена. Сем тога, сви су се жалили да се цвекла брзо убуђа, па се поставило питање може ли се произвести род који је отпоран према влази. Катбертсон и Никсон одабрали су оне цвекле које имају црвене концентричне кругове и пресадили их на земљиште оболело од пероноспоре. После изве-

сног времена, закључили су да им опит није успео, али због тога нису поустали. Почели су експеримент с другом врстом цвекле, чије је лишће мекано и расте у изобиљу. Овом приликом успели су да добију цвеклу какву желе, као што су раније били успели с мрквом.

Одушевљен постигнутим резултатима, млади Шкотланђанин се бацио на опште с грашком. И њега је пресађивао све док није и ту постигао успех. Његов грашак је четири пута бољи од обичног, па купци на пијацима само њега траже.

Да би неко поврће применило извесне особине, потребно је да се произведу многе генерације под надзором стручњака. Такав је био случај и с боранијом без коначца. Катбертсон је 1941 ставио себи у задатак да „поправи“ боранију. Прошло је равно два наест година док он са својим помагачима није створио неповијену, сасвим праву боранију, и то без коначца. Неки фармери су тражили да се произведе пшеница која ће моћи да успева и на северозападној обали Пацифика, где су ноћи тако хладне да ниједна врста жита не може да се одржи. Катбертсон је и ово постигао. Произвео је хибридную пшеницу отпорну на хладноћу, чије зрно остаје нежно и сомно чак и кад му се стабљика сасуши.

За последњих тридесет година, откако се бави усавршавањем поврћа, Катбертсон је од четрнаест врста поврћа доbio седамдесет нових варијетета.

Француски природњак Соум дуго се бавио проучавањем биљка-месождера, које својим пипцима често хватају и лову доста крупне животиње. Међу најзанимљивије од ових биљка спадају морске анемоне (сасе), које су у европским морима велике свега неколико сантиметара и личе на дивне цветове. Али, чим ова камуфлирана звер у облику биљке осети присуство неке рибе, хитро испури пипке, обавије њима тело жртве и почиње да га гњечи и мрви, да би најзад пипке зарила до саме утробе и мозга ухваћене животиње. У Океанији морске сасе су знатно веће и својим пипцима дугим 80 и дебелим пет сантиметара хватају рибе дугачке

КОБРИН

На једног приватној фарми змија у САД, на очиглед неколицине новинара, догодио се следећи случај. Млади Бил Хаст, који је у својој земљи познат као „фабрикант змијског отрова“, стајао је пред кавезом једне кобре и зачикивао је гвозденом палицом. Змија је изгледала мирна, као да не жели да при-

Захваљујући свом „серпентаријуму“, који је подигао у Мијамију, у Флориди, Бил Хаст је данас највећи лиферант змијских отрова у САД. Као што је познато, од кобрина отрова

кривена поклопцем од каучука. Разбеснела змија жели да уједа све што јој се нађе на домаку. Хаст јој радо излази у сусрет. Приноси јој чашу, она силовито угриза поклопац од каучука и — отров се слива на дно стакленог суда.

Овакав поступак, и поред очигледних незгода, показао се као користан, кориснији од онога помоћу кога се отров добија притиском на змијине жлезде. Наиме, механичко дејство може да изазове обољење жлезда, тако да се оне до краја живота онеспособе за лучење. Хастове кобре дају смртоносну течност једанпут недељно и не трпе ни од каквих последица.

Ухваћен у чаши, отров се суши, потом скупља и шаље у фармацеутске лабораторије, које из њега добијају дрогу против болова. Један од таквих лекова је „Коброксиа“. Он се у САД даје наместо морфина, кад год треба савладати бол за дуже време. Дејство морфина је брзо али кратко, а, сем тога, он код човека изазива потребу за новим, све већим количинама. Кобрин отров, напротив, делује тек после неколико или више инјекција, које се систематски убризгавају. Од тренутка кад се достигне врхунац уношења отрова у тело,

довољно је давати само сасвим мале количине и бол ће се за дуго време сасвим отстранити. Што је нарочито важно, он не делује штетно на организам.

Занимљив је случај који се догодио у Француској 1933 године. Једног дана два француска лекара одлуче да убризгају кобрин отров једној болесници која је имала рак на грудима. Као што се често догађа, болесница је имала оток на руци, тежак шест килограма. Само дан касније по пријему инјекције, оток је потпуно ишчезао. Овај као и други случајеви принудили су лекаре да размишљају о утицају кобрина отрова на циркулацију крви. Међутим, догодио се и један други случај. Болесник који је ослепео услед специфичног излива крви прогледао је после убризгавања кобрина отрова.

Од пре тридесетак година лекари брижљиво испитују дејство кобрина отрова на разна обољења. Но, и поред значајних резултата, сматра се да његово благотворно дејство још није у потпуности испитано.

„Фабрикант змијских отрова“ Бил Хаст дошао је и до једног важног закључка који ће добро послужити другим одгајивачима змија. Наиме, често се догађа да кобра, пошто је на вештачки начин избацила отров, започне „штрајк глађу“. Да не би на тај начин губила у својој снази, Хаст јој спушта кроз уста, све до желуца, нарочиту цев и кроз њу је храни док змија не почне нормално да једе.

производе се разни лекови, док се отров звечарке употребљава за добијање противотровног серума. Кад је љута или престрашена, краљевска кобра прети или напада. Врат јој притом набрекне, добијајући облик капурљаче, и она напада невероватно брзином и изненада. Навикнут на овакве залете, Хаст је увек спреман да је у одлучном тренутку шчепа за врат. Чврсто је држећи, он принесе њену главу чаши која је пре-

Нови фарови

Да би се спречиле аутомобилске несреће на аутострадама, до којих најчешће долази услед заслепљивања возача фаровима кола која му иду у сусрет и услед недовољно дугог снопа светлости, што је нарочито важно код великих брзина, у Америци се сада најозбиљније разматра проблем израде нових фарова. Први аутомобили, произведени још 1902 године, имали су обичне „фењере“ с петролеумом, што је било довољно за ондашње брзине. Доцније су дошле ацетиленске сијалице. У оно време димет фарова није био важан, јер су брзине биле мале и, ако је пут био како-такосветљен десетак метара испред кола, то је било потпуно довољно. Међутим, отако су се појавиле аутостраде и снажна кола с великим брзинама, показало се да је осветљење не само слабо, већ да приликом мимоилажења возила може да дође до несреће. Већ на садашњим колима видимо увучене фарове, да би сноп светлости ишао само напред и да се не би расипао.

Недавно су вршени огледи с новим фаровима, који уопште не бацају светлост на лево страну, већ само право и нешто десно, због читања ознака крај пута, а њихов димет је много већи од досадашњих. Сем тога, нови фарови имају ту добру страну што светле само ниско, те се на тај начин не омета видик возача кад је снег или киша. По мишљењу стручњака, са овим новим фаровима и с хидрауличним кочницама возача ће бити много сигурнија.

ВЕРОВАЋИ

МАЛА СПОРТИСТКИЊА

Марија Лу Литл из Сан Луиса, у Америци, рођена 1936 године, могла је да трчи на ролшума кад је имала свега годину дана.

ОДЕЛО ОД ЗМИЈСКЕ КОЖЕ

Питер Грубер из Рочестра, који је умро 1900 године, годинама је носио одело начињено од кожа змија звечарки. Дугмета на његовом оделу била су од змијских крљушти.

ТРИ ХИЉАДЕ ДВЕСТА ДАНА БЕЗ ХРАНЕ

Италијански циркуски артист Ђовани Суђи гладовао је тридесет пута по 30 дана и 20 пута по 40 дана. Укупно је провео 3.200 дана без иједне мрве хране.

ЦЕЛОГ ЖИВОТА АКРОБАТИ

Људи из племена Добо, које живи у Белгиском Кон-

у равнотежи један камичак на својој горњој усни. Ови вечити акробати одмарају се само за време сна.

НАРОД КОЈИ ГОВОРИ ДВА ЈЕЗИКА

Припадници племена Конканаст, које живи у инди-

ској провинцији Биџапур, имају два језика. Једним од њих говоре кад се налазе у затвореном простору, а другим се служе ван кућа. Човек који се не придржава овог правила мора да плати одређену, прилично високу, казну.

НАЈДУЖИ СТОНОТЕНИСКИ МЕЧ

Вилем Фоли и Травер Хичинс одиграли су 1935 године једну партију стонотениса у којој је лоптица прелетела преко мреже 5.056 пута пре но што је један од њих начинио погрешан ударац.

гу, морају читаво време док су будни да одржавају

СВЕТЛАН, БОБАН и ЦРНОБРАДИ

ПАНДЛИВО КОРАМАЈ, ДЕБЕЉАКО, ДА СЕ НЕ ПРОБУДЕ!

СТОЈ! КО ИДЕ?

ПАТО ЈЕ ГУСАР ЦРНОБРАДИ! УКРАО ЈЕ ДЕДА-МРАЗОВУ КАСУ!

НЕКЕ МЕ ВАД ДА ЈЕДАН ОЛОВНИ ВОЗНИК ЗАДРЖАТИ!

СВИРАЈ НА УЗБУЊУ!

К'ОРУЖУ! К'ОРУЖУ! ЗА РАЗВОЈНИЦИМА!

ЗА РУСАРИМА! УКРАЛИ СУ ДЕДА-МРАЗОВУ КАСУ!

КУДА НА-МЕРАВАТЕ РАС ДВОЈИЦА?

ОХ! УХ! АХ!

ЕВО ТИ!

БУМ! ПАТ-ТА-ТАТ! ТАТ!

АУУ! И ОВО!

ДРЖИТЕ СЕ!

БРЗО... КРОЗ ПРОЗОР!

УМА-КОШЕ НАМ!

СЛУШАЈ! К... КАКВА ЈЕ ТО БУКА И СОБИ СА ИГРАЧКАМА?

КАО ДА СЕ ТАВАНИЦА РУШИ!

ХЕЈ, ГЕНЕРАЛЕ! ШТА СЕ ДОГАЂА?

ГУСАР ЦРНОБРАДИ ЈЕ УКРАО КАСИЦУ! АЛИ, СТИКИ КУ ЈА ЊЕРА! ЂИЊИ!

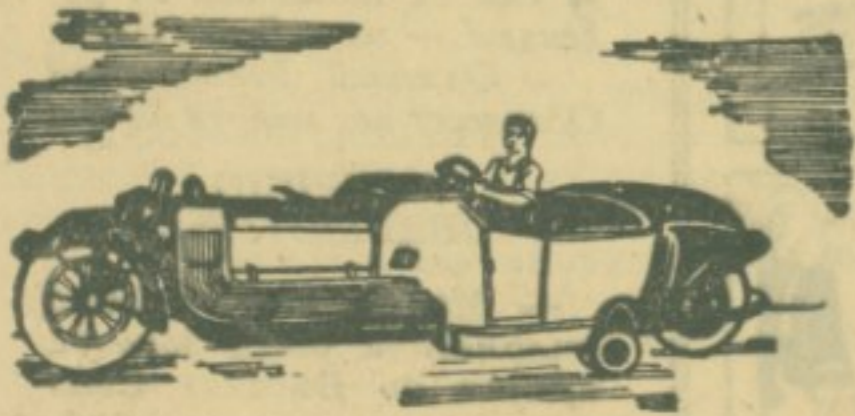
ЗАР ВЕРУЈЕТЕ, ГЕНЕРАЛЕ, ДА КЕТЕ ГА НА ТОМ КОЊУ ИКАД СТИКИ!

№ 30 RUBE GROSSMAN

ЈЕДАН ПРЕДАК АУТОМОБИЛА

У историском музеју у Детроиту изложен је необично занимљив предак данашњег спортског аутомобила. Возило има свега два точка и кад је настало добило је име „Би-ауто“.

се гради 1908, било је завршено 1913 године. Мотор, јачине 45 коњских снага, био је први у свету који је имао осам цилиндара. Услед непрестивих теškoћа при управљању оваквим колима, њихово даље усавршавање било је убрзо обустављено. Машина је стајала 25.000 долара.

СРЕЋНА ДЕЦА БРЖЕ РАСТУ

Амерички педагог М. Х. Тејлор тврди да срећни, уравнотежени деца и девојчице брже расту од својих несрећних и неуровантежених другова. Један стручни амерички часопис објавио је резултате испитивања које је Тејлор обавио над хиљаду ђака школе у Мидленду, чији је он директор. Између осталих случајева, у извештају се наводе следећа три примера из којих се види да је рад тројице децека истов доба старости био условљен разним психолошким препрекама. Први од њих, уравнотежен дека од једанаест година, ведар, жив и предузимљив, развијао се потпуно нормално и за три године порастао једанаест сантиметара. Други, неки млади преступник, такође живи интелектуално, прве године порастао је само два сантиметра. Пошто је пребачен у нарочиту школу, у којој је главна брига наставника била да правилно образује личног детета, стао је брже да расте и његово здравствено стање јако се изменило набоље. Треће дете, застрашено од школе и другова, првих десет месеци ропште није расло. Пошто је премештен у нарочиту школу, у којој му је указана помоћ, малишан је наставио нормално да расте.

АВИОНИ НА СМУЧКАМА

Аеронаутички инжењери све више испитују корист од смучки за хидроавионе. До данас је, истина, израђен само један хидроавион на млазним погон који је снабдевен смучкама, али он неће бити и последњи. Позната фирма „Конвејер“ наставља проучавање проблема практичним покушајима

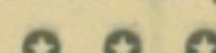

узлетања и слетања овог прототипа у заливу Сан Диего. Сем тога, израђен је и један лаки авион на смучкама кроз које пробијају точкови авиона. Летелица се подједнако успешно спушта на земљу, воду, снег и лед. Ова конструкција не смета апарату у току лета.

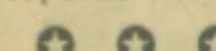
КОСМИЧКИ ЗРАЦИ „ОФАРБАЛИ“ ПАЦОВЕ

Прни пацови који су у балону достигли висину од 30 километара и тамо остали 35 часова, услед космичког зрачења вратили су се на земљу потпуно беле длаке. Ово се вероватно догодило због разарања поткожних ћелија. Прошло је шест месеци откако су пацови и мајмунци направили овај излет у вавиону и, сем те „незгоде“, на њима се до данас није могла приметити никаква друга промена. Супротно предвиђањима, нервни систем остао им је неоштећен.

РАДАР ОНЕМОГУЋУЈЕ СУДАРЕ

Један инжењер пронашао је такав радарски систем који смења зауставља аутомобил чим се пред њим укаже озбиљнија препрека. Отпремник таласа усмичтен је испред предње осовине. Сваки предмет између кола и друма, који улази у сноп емитованих таласа, изазива брже или спорије кочење, према томе да ли се препрека налази ближе или даље и да ли се ауто брже или спорије креће. Према извршеним опитима, два аутомобила који јуре један према другом брзином од осамдесет километара на час не могу се сударити чак ни онда ако би возачи то хтели. Али, ако се моторно возило креће брзином до 15 километара на час уређај нема дејства и возач може да маневрише лево или десно.

И ПАЦОВИ ПАТЕ

Слично људима, пацови могу да пате и да осећају неспокојство. Опити једног енглеског професора зоологије на универзитету у Глазгову показују да је много пацова мужјака умируло не због оскудице у храни или због повреда задобијених у међусобним биткама, већ због туге у коју западају победени. Сем тога, пацов може да „пресвисне“ због пресељења на ново, непознат крај.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ШТАМПАЊЕ ПОМОЋУ ЧАЊИ

Амерички хемичар др Хујбер, испитивао је какво дејство има електрична струја на осетљиву хартију. Једног дана у његовој лабораторији догоди се пожар, а сутрадан, кад је претуром по преосталим хартијама, приметио је да се чађ задржала и „учврстила“ баш дуж линија које је описала снага електрицитета пуштена кроз један зашљешан предмет. Према мишљењу др Хујбера, овај догађај учинио је да се роди нова штампа — помоћу чађи. Она је, уосталом, већ дошла прву практичну примену. Помоћу струје и чађи једна радионица израђује планове индустријских цртежа, „Хујберова штампарија“ употребљава сваку врсту хартије, а за штампање јој служи било чађ, било испаравање црног, црвеног или другог мастила. „Неће више бити штампарија!“ — узвикују присталице новог поступка. Скупе машине за слагање замењују обични филмови од 35 милиметара ширине и један пројектор. Помоћу извора електричне светлости добија се на хартији светла слика слова, цртежа или фотографије, преко које долази чађ. Да ли ће, заиста, овај једноставан поступак заменити наше скупе литописе и велике ротационе машине, још је неизвесно.

МИКРОБИ НА ПРОДАЈУ

„Желите ли да купите микробе-радице? Ове животице вредни су радици, који мало траже а много доносе“. Државна лабораторија за хемиска испитивања у Телингтону, у Енглеској, недавно је растурила у виду летака овакве понуде многобројним енглеским привредницима. Каталог Лабораторије садржи 300 врста корисних микроба који „умеју“ да производе ацетон, глицерин, витамин Б 12, бутангас, многобројне антибиотике; укупно 39 производа велике индустријске вредности. Највећа заслуга ових микроба састоји се у томе што они прерађују разне отпатке у фабрикама шећера и сапуна, који би иначе остали неискоришћени. Хемичар Блуменфелд, по на-

родности Француз, пронашао је највећи број начина за добијање корисних производа помоћу микроба, али му проналасци још нису стекли право грађанства у његовој земљи.

НОВ ЛЕК ПРОТИВ РЕУМАТИЗМА

У свету је изазвао праву сензацију проналасак једног новог лека против реуматизма. То су, уствари, четири нова лека: алдоострон, флуоро-хидрокортизон, метакортандраон и метакортандрацин. Према извештајима лекара, многим болесницима је било знатно боље после узимања ових нових лекова, а комбинација више њих много је ефикаснија од кортизона или хидрокортизона. Поред овог, они немају никаквог другог утицаја на организам.

РАДИО ЗА БИЦИКЛИСТЕ

У Америци је израђен мали батериски радио-пријемник, који се може веома лако наместити на бицикл. Радио је осетљив на ударе и може да прима станице удаљене до 160 километара.

УМОР ВОДИ ПРСКАЊУ ЧИРА У СТОМАКУ

Болесници који имају чир у стомаку могу бити готово сигурни да до његовог прскања неће доћи у недељу, заправо оног дана кад не раде. Могућност прскања чира повећава се од понедељка и достиже свој максимум у петак и суботу. Поред тога, веома су ретки случајеви прскања чира у току ноћи и у часовима непосредно после буђења. До ових запажања дошао је енглески лекар Семисон, професор Универзитета у Глазгову и стручњак за ово обољење. По његовом мишљењу, недеља је „сигуран дан“ због тога што је тада човек најодморнији. У понедељак он поново почиње да се замара, а у петак је већ веома уморан. Према томе, закључак је овај: умор води прскању чира у стомаку.

АТМОСФЕРА НА ПЛАНЕТАМА

Амерички научник др Кинг, из Аеронаутичког центра за истраживање, на основу прела-

мања сунчевих зракова кроз атмосферу појединих планета створио је своју теорију о атмосферама на планетама. Према њему, атмосфера на Марсу је готово непокретна. Међутим, на Венери ваздух има температуру од неколико стотина степени, што проузрокује велике атмосферске непогоде и непрекидне олује, које заклањају Венерину површину.

САКУПЉАЊЕ ЗАПАЉИВОГ ГАСА У РУДНИЦИМА

Упркос разним мерама сигурности које се предузимају у рудницима, с времена на време догађају се несреће и у њима губе животе радници у окренима услед појаве запаљивог гаса. Зато органи који воде рачуна о заштити живота у француским рудницима раде на томе да пронађу корисније методе заштите но што се данас употребљавају. Један од таквих нових метода јесте и откривање опасних гасова помоћу нарочитог радарског уређаја. Примењено је да присуство експлозивног гаса утиче на растурање звука кроз ваздух. На тај начин, чим се открије скривениште таквог гаса, он се спроводи на површину помоћу димних цеви и ту се „хвата“ у специјалне судове. Прикупљен, гас се може запалити у слободном простору, али неки хемичари већ се носе мишљу да га спроводе у пећи у којима би његово сагоревање било искоришћено за какву производњу.

ПУШАЧИ ПАСУЉА

У Бразилији је пронађена једна махунаста биљка, врло слична пасуљу, чији је латински назив „краталарна хунца“, од чије се влакна израђује одличан папир за цигарете. Сагоревање овог папира не делује штетно на организам и не изазива стварање рака, јер у последње време, изгледа, сасвим је више лекара који мисле да рак код пушача не изазива сагоревање дувана, већ папира.

...борбе с биковима арапског су порекла. Према историским подацима, маварске војсковође и шпански витезови борили су се, јашући на коњима, против разјарених бикова.

...у доба императора Константина, Рим је имао 856 јавних купатила, док је Париз за време Луја XIV имао свега два.

...Хипарх, највећи астроном Старог века, први је почео да одређује и обележава положај места на земљиној кугли помоћу географске ширине и

...асирски владар Асурбанипал први је успео да однесе из Египта два велика обелиска. После њега сви освајачи Египта сматрали су за своју дужност да као трофеј понесу у своју земљу бар по један обелиск. Асурбанипал је пренео та два обелиска у Нинивиу још у седмом веку пре наше ере.

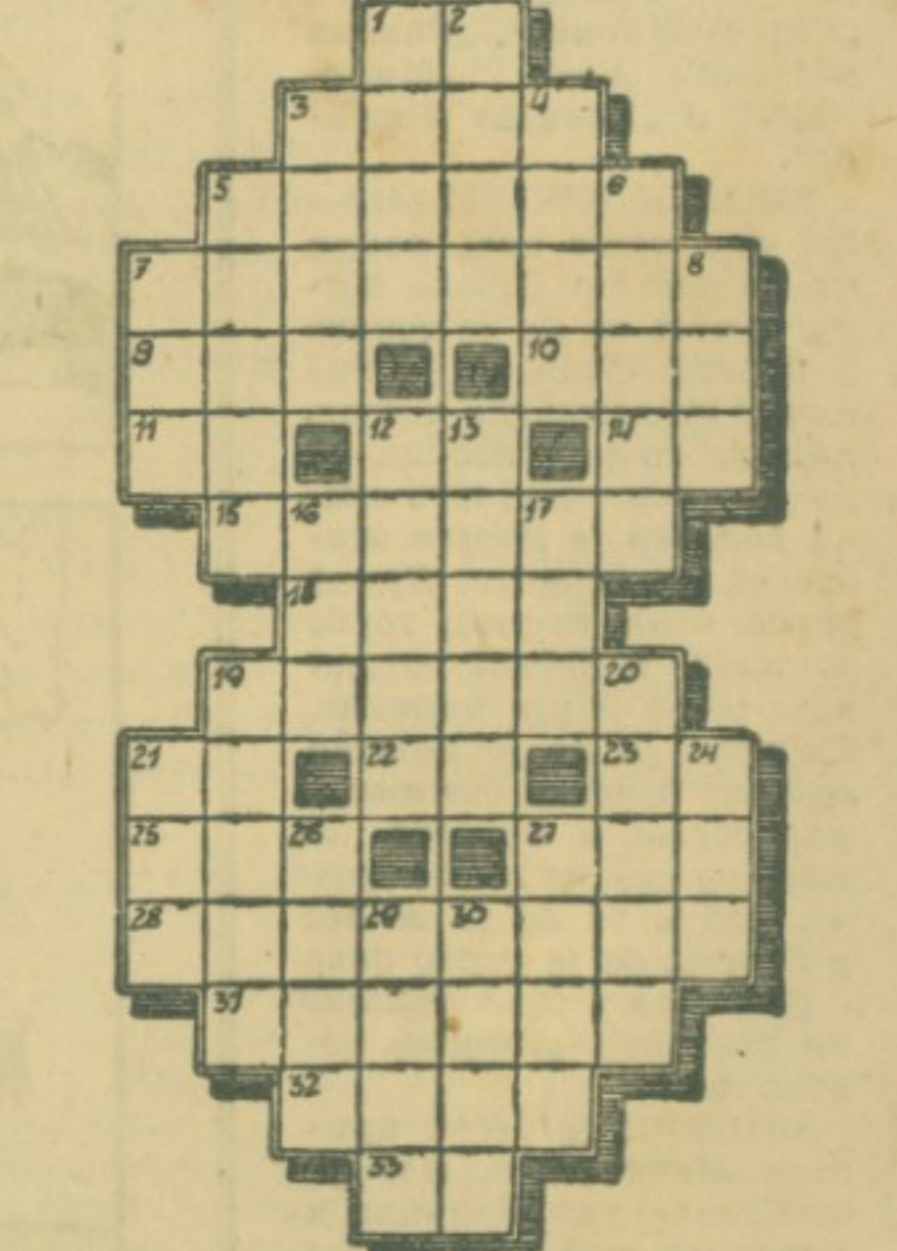
...судећи по фосилима мрва сачуваним у комадима филмбара, ови инсекти су још пре 30 милиона година живели у великим заједницама и још тада су „знали“ за поделу рада.

...римски императори имали су на својим галијама централно грејање и чесме с топлим и хладном водом.

Водоравно: 1) упитна замењива; 2) гасовито стање воде; 3) град у Италији; 4) натријашна стена механичким или хемиским путем; 5) орган чула вида; 6) биљна течност; 7) предлог; 8) врста першунца; 9) иницијали енглеског књижевника критичара (1861—1922); 10) усвој; 11) врста дрвета; 12) планина у Босни; 13) показна замењива; 14) мера за површину; 15) предлог; 16) језеро у Северној Америци; 17) печат; 18) зарезана болест; 19) јак источни ветар; 20) превозно средство; 21) домаћа животиња.

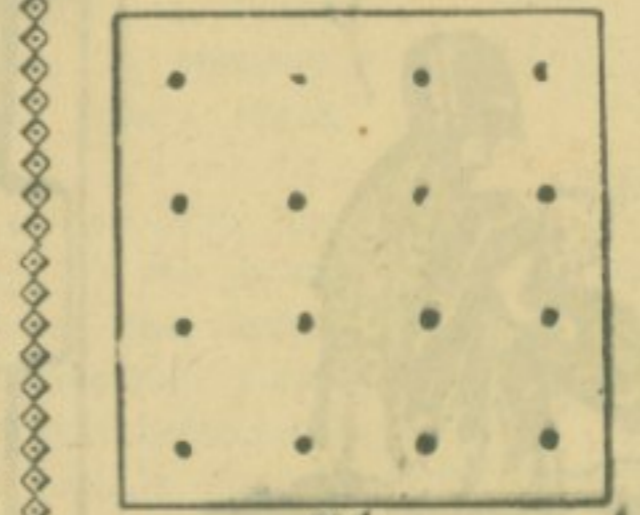
Усправно: 1) боја у картама; 2) део пушке; 3) део прибора за писање; 4) биљка чије семе служи као зачин; 5) самогласник; 6) држава у САД; 7) птица певачица; 8) енглеска мера за површину; 9) извештај о приспећу робе; 10) острво у Средоземном Мору; 11) телефонски позив; 12) јужно воће; 13) део тела; 14) један континент; 15) спортска екипа; 16) господар (турци); 17) место у Срему; 18) течан метал; 19) пољопривредна алатка; 20) део плуга.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА Водоравно: 1) молс; 2) Тетово; 3) Пети; 4) Еме; 5) Агаси; 6) ал; 7) Нант; 8) Ии; 9) корак; 10) Кар; 11) Зам; 12) Ресав; 13) овал; 14) Арг; 15) Лаура; 16) ар; 17) тело; 18) Бу; 19) Земун; 20) алт; 21) мена; 22) малага; 23) кана. Усправно: 1) метан; 2) отисак; 3) По; 4) све; 5) тер; 6) она; 7) Палић; 8) слика; 9) иноза; 10) трава; 11) Нарва; 12) амара; 13) редут; 14) Серез; 15) ољива; 16) грана; 17) Алеман; 18) омега; 19) Улм; 20) Ума; 21) так; 22) ла.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

КВАДРАТ И ТАЧКЕ

У овом квадрату налази се 16 црних тачака. Треба повући шест правих линија па да све тачке буду повезане, али се при том не сме пролазити двапут истим правцем. Међутим, линије се могу сести међусобно, као и са странама квадрата.

»НЕВИДЉИВА« МАРАМИЦА

Ова лепа друштвена игра састоји се у тражењу црне марамице. Али, она није заучена у неки угао, под то или у фиоку, него стављена на видно место, тако да је свако може видети. Ипак неће је видети онај ко не познаје ову игру.

Сви осим посевених у ствар треба да оду у другу собу, а кад се врате треба да траже марамицу. Још једном се нарочито наглашава да она није сакривена и да је свако може видети ако само мало боље отвори очи. Али, сви ће

дуго тражити по целој соби и неће ништа наћи. Наравно, они који знају где је марамица од свих ће се смејати. Ево како се то ради. Узмите један свећњак, савијте чврсто белу марамицу и гурните је внутра, тако да равна страна

Где је Аресер?

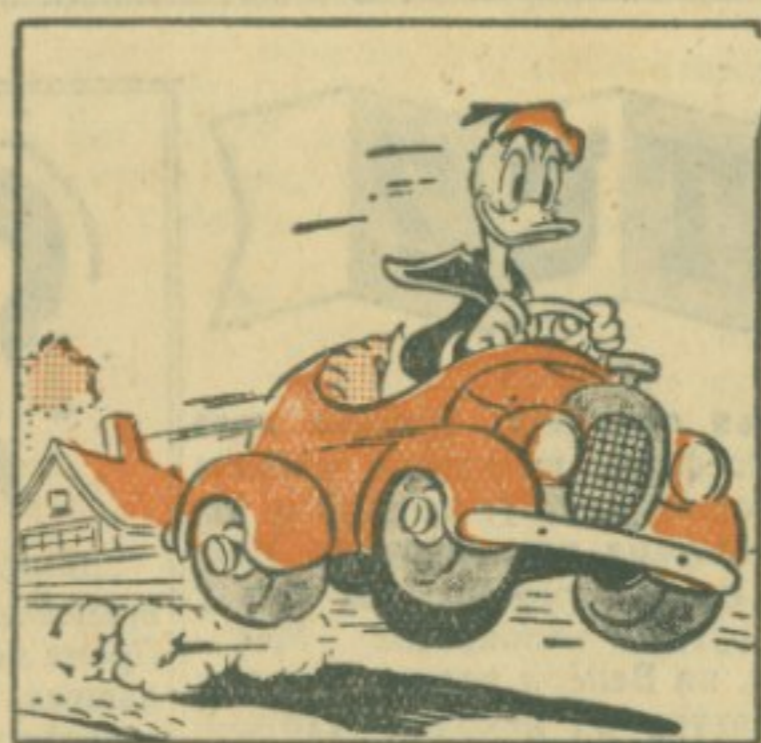
На слици се виде само две дресиване животиње. Али, кад повезате линијом све

дође напред. Упалите једну свицицу и одмах је угасите, па је забодите у марамицу, да нагорели крај види напоље. То ће много личити на ствариску свећу са фитиљем. Ретко коме ће пасти на памет па је то марамица, а не свећа.

Где је Аресер?

бројеве од 1 до 42 видећете и ко их дресиде.

Ква Ква!
УРЕЂУЈЕ ПЛОДОВАЊА

САТ РЕКОРДЕР

— Како ради часовник који сам ти поклонила за рођендан? — пита Белка Влају.
— Одлично! Рекордерски! Осамдесет пет минута на сат!

ИСЦРПНО ОБАВЕШТЕЊЕ

— Молим вас, колико километара има још да пређем до Високог Села ако наставим у овом правцу? — пита један путник Попаја.
— Ако наставите тако, нешто мало мање од 40.000 километара. Али, ако се окренете и пођете у супротном правцу стићи ћете у Високо Село за 15 минута.

СРЕЋАН ЧОВЕК

— Е, баш је овај Хорације срећан човек, — вајка се Шиља. — Нема ни месец дана како се осигурао против несрећних случајева а данас га је већ прегазио аутомобил!

ПРИЈАТНО ИЗЕНАЂЕЊЕ

Паја: Ових дана приредићемо суседима једно врло пријатно изненађење.
Мики: Збиља? Сигурно се селите!

Који је одговор Шанг-ли

„ВОДЕНИЦУ НА ФЛОСИ“ написао је: Чарлс Дикенс, Џорџ Елиот, Валтер Скот, Александар Дилс

У БУРЕТУ ЈЕ СТАНОВАО чувени Грк: Аристотел, Софокле, Диоген, Аристофан

РЕКА МИСУРИ тече кроз: Канаду, Мексико, Сједињене Америчке Државе, Бразилију

ОДГОВОР:

„ВОДЕНИЦУ НА ФЛОСИ“ написао је Џорџ Елиот (1819—1880). То је псеудоним славне енглеске романисткиње Мери Ан Еванс (по удаји Крос). Поред овог дела написала је и следећа: „Адам Бид“, „Сајлес Марнер“, „Ројала Феликс Хот“, „Мидларч“ и „Данијел Деронда“.

ДИОГЕН КИНИК (413—323 пре наше ере), родом из Синопе на Црном Мору, прича се да је живео у бурећу. Оснивач је киничке филозофске школе, која је то име добила од грчке речи кион, што значи пас, јер је Диоген живео веома оскудно. Прича се да осим капута, торбе за хлеб и једног штапа није имао друге имовине. Сматрао је да је највећа мудрост живети без икаквих жеља и потреба. За њега су везане многе приче, као и та да је живео у бурећу, да је усред дана с фењером у руци тражио по атинским улицама човека итд.

МИСУРИ је десна притока Мисисипија. Извире из Стеновитих Планина и улива се код места Сент Луја. Дуга је 3.765 километара. Тече кроз државу Мисури, која се налази у САД.

Гусаровине Малог Цоннија и Кинеза Шанг-Лина

ШАНГ-ЛИН, МАЛИ ЦОНИ И ЦРНИ ПОГЛАЗИЦА ЗАРА УСПЕЛИ СУ ДА СЕ СПАСУ ИЗ ЗАТВОРА НАВУКАВШИ НА СЕБЕ ОКЛОПЕ БОЖАНСКИХ СТАТУА... ОНИ СЕ НАДАЈУ ДА ЋЕ ПОБЕГИ САОСТРВА ЛАБОМ КРАЉА КЕПЕЦА КОЈУ СУ СПАЗИЛИ НА ОБАЛИ.

